Van wie is de stad?

Over publieke ruimte en praktijken van solidariteit

Prof. Griet Roets (UGent) & Prof. Els Vervloesem (KU Leuven)

Brussel – 12 februari 2026

1.
Intergenerationele solidariteit

2.
Publieke ruimte: zichtbare en subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

3.
Met zorg publieke ruimte maken

1.
Intergenerationele solidariteit

2.
Publieke ruimte: zichtbare en subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

3.
Met zorg publieke ruimte maken

Intergenerationale solidariteit

Van de wieg tot het graf

Na de gruwelen van beide wereldoorlogen was er collectief besef van de universele kwetsbaarheid van elk individu. Dit leidde tot **de ambitie van welvaartsstaten om het recht op menselijke waardigheid van alle burgers te realiseren** (Dean, 2015).

Dit bracht voor welvaartsstaten de **politieke en publieke verantwoordelijkheid** met zich mee om rechten via een '**systeem van wederzijdse bescherming'** (Turner, 1993, p. 507) te realiseren.

De verzorgingsstaat werd dus bedacht om **sociale bescherming** tegen sociale risico's te bieden **van de wieg tot het graf**, op basis van de **sociale zekerheid** (Cantillon & Buysse, 2019).

BELASTINGEN

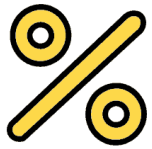

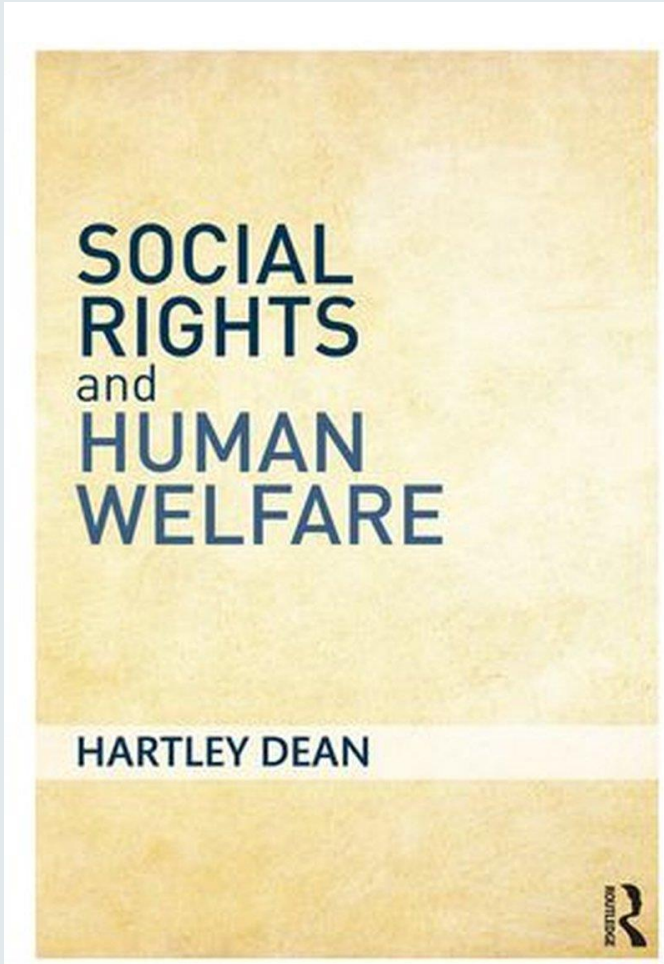

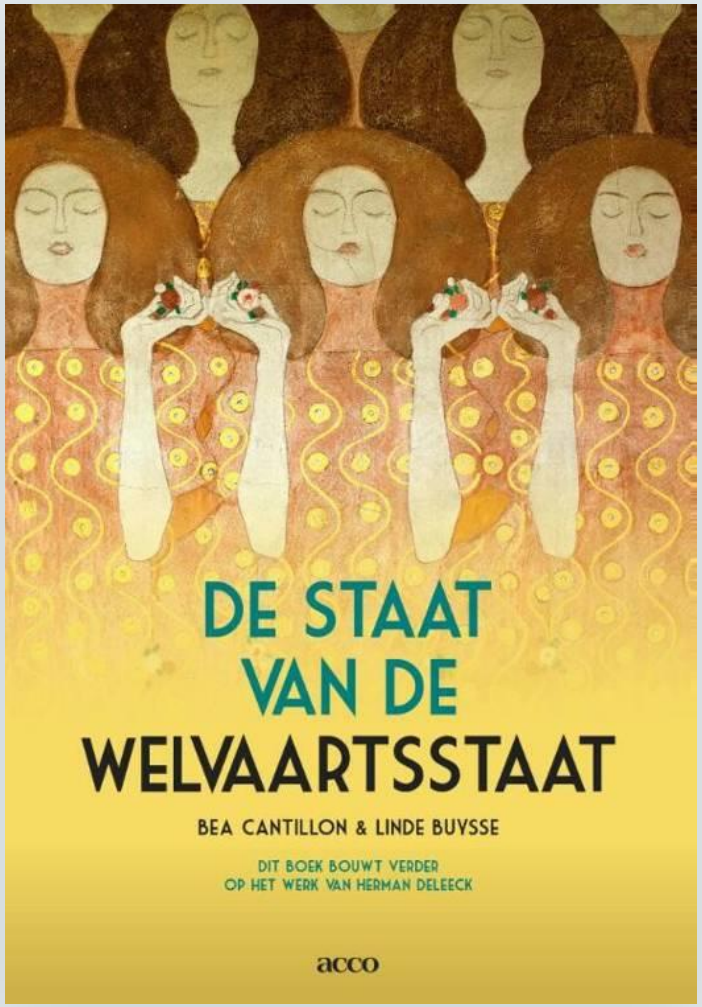

SOCIALE AGOGIEK:
EEN SOCIAAL-PEDAGOGISCH
PERSPECTIEF OP SOCIAAL WERK

Maria Bouverne-De Bie

ACADEMIA PRESS

Intergenerationale solidariteit

Van de wieg tot het graf

Van formele solidariteit: publieke, collectieve, en politieke verantwoordelijkheid voor het realiseren van het recht op menselijke waardigheid (De Bie, 2015)…

- Afhankelijkheid op jonge leeftijd, chronische ziekte, handicap, ongeval, werkloosheid, armoede, oudere leeftijd,…?

  > **Intergenerationele solidariteit**

- Solidariteit niet enkel met eigen familie, vrienden, mensen die het "verdienen", maar ook voor burgers waar we geen persoonlijke banden mee hebben of die geen 'ideale' medeburgers (moeten) zijn…

Femmianne Bredewold, Jan Willem Duyvendak,
Thomas Kampen, Evelien Tonkens
en Loes Verplanke
De verhuizing van de verzorgingsstaat
Hoe de overheid nabij komt
vangennep amsterdam

VERZORGINGS STAAT
MIRJAM VISSERS

Intergenerationale solidariteit

Van de wieg tot het graf

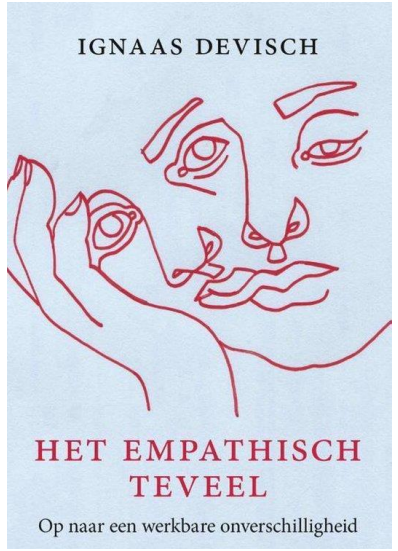

Naar informele en warme solidariteit…

Publieke verantwoordelijkheid wordt enkel genomen enkel daar waar het strikt gezien nodig is

Verantwoordelijkheid moet eerst gezocht en uitgeput worden **in de informele en private sfeer van de samenleving.**

Dit verwijst naar een notie van warme solidariteit, die gebaseerd is op **morele normen en waarden die voorschrijven dat we zorg *moeten* dragen voor medeburgers *die dit verdienen*** (Lorenz, 2016).

Het schaalniveau van de stad en de zorgzame buurt wordt gekaderd als **stad-staat**.

“**Publieke dingen** [zoals de publieke ruimte en publieke gebouwen] maken deel uit van de **‘holding environment’** van **democratisch burgerschap**. Zij vormen en stofferen de wereld van het democratisch leven.

Zij voorzien niet alleen in onze behoeften. Ze vormen ons ook, vullen ons aan, begrenzen ons, dwarsbomen ons en spreken ons aan als democratische burgers.

De dingen die wij **gezamenlijk tot stand brengen, gebruiken, onderhouden en in stand houden**, beïnvloeden en vormen ons in **wederkerigheid**.”

— Bonnie Honig, 2025/2017, Publieke dingen. Democratie ontregeld

1.
Intergenerationele solidariteit

2.
Publieke ruimte: zichtbare en subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

3.
Met zorg publieke ruimte maken

Publieke ruimte

Het ideaalbeeld doorprikt

Ideaalbeeld:

- “Open en toegankelijk voor iedereen”
- “Onderdeel van de democratische ruimte”

Sinds begin jaren '90:

aankondiging van “het einde van de publiek ruimte” (Sorkin, 1992)

- Militarisering
- Disneyficatie / festivalisering
- Gentrificatie / commodificering

Vandaag:

- Toename bovenstaande fenomenen (>< verzorgingsstaat, solidariteit)

Maar ook:

- Kritiek op ideaalbeeld: aandacht voor **‘de geleefde ruimte’** en **‘alledaagse praktijken’** (o.a. Lefebvre, 1991/1974; Soenen, 2006)

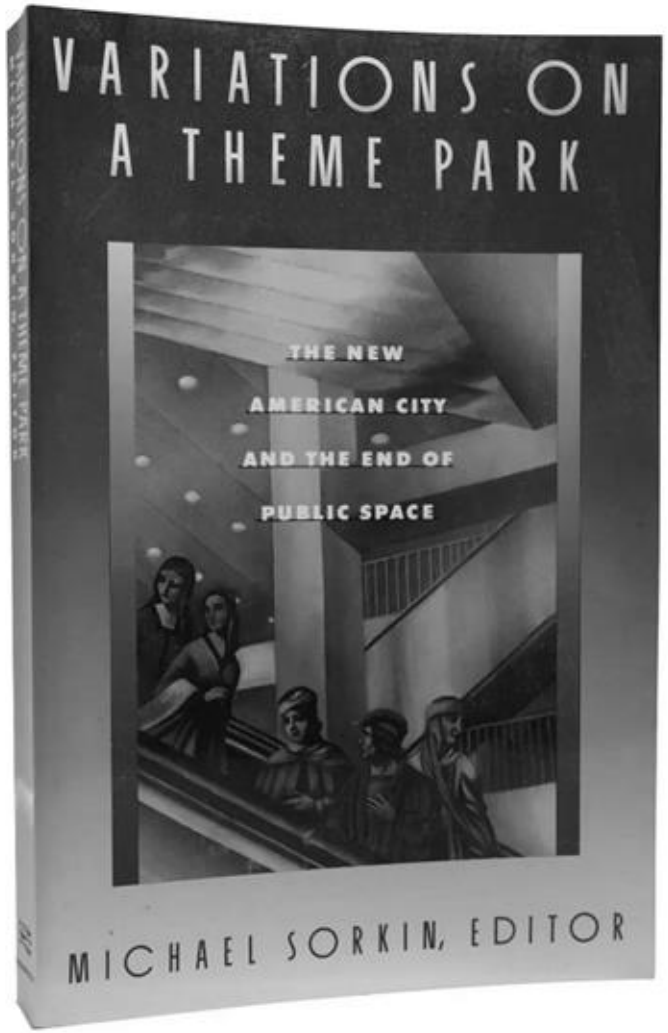

Sorkin, M. (Ed.). (1992). *Variations on a theme park: The new American city and the end of public space*. Hill and Wang.

Publieke ruimte

Zichtbare mechanismen van in- en uitsluiting

Geschreven door RTL Nieuws

Rotterdam gaat de strijd aan met hangjongeren. Dat doet de gemeente door een nieuw soort mosquito's te plaatsen: apparaatjes die een heel hoge, vervelende toon uitzenden – net als muggen dus. Alleen jongeren tot 25 jaar kunnen het geluid van 17 kilohertz horen.

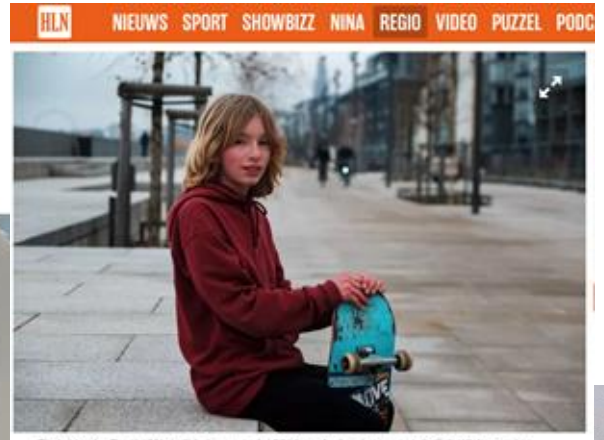

Skateboarder Frank (11) vindt het jammer dat hij binnenkort niet meer aan de Scheldekaaien kan skaten. © Benoit De Freine

IJzeren haken op trappen en boorden aan Scheldekaaien moeten skaters ontmoedigen: "Gaan ze die gasten dit nu ook al afpakken?"

ANTWERPEN Wie gaat kuieren of sporten langs de Scheldekaaien tussen het historisch centrum en 't Zuid, kan niet naast de vele skaters zien op de trappen ter hoogte van Sint-Andries. Vanaf april is dat gedaan, het stadsbestuur gaat ijzeren haken op de trappen en boorden plaatsen zodat skaters niet meer over de rand kunnen glijden. Dit om mogelijke schade te voorkomen. "Heel jammer dit."

Publieke ruimte

Subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

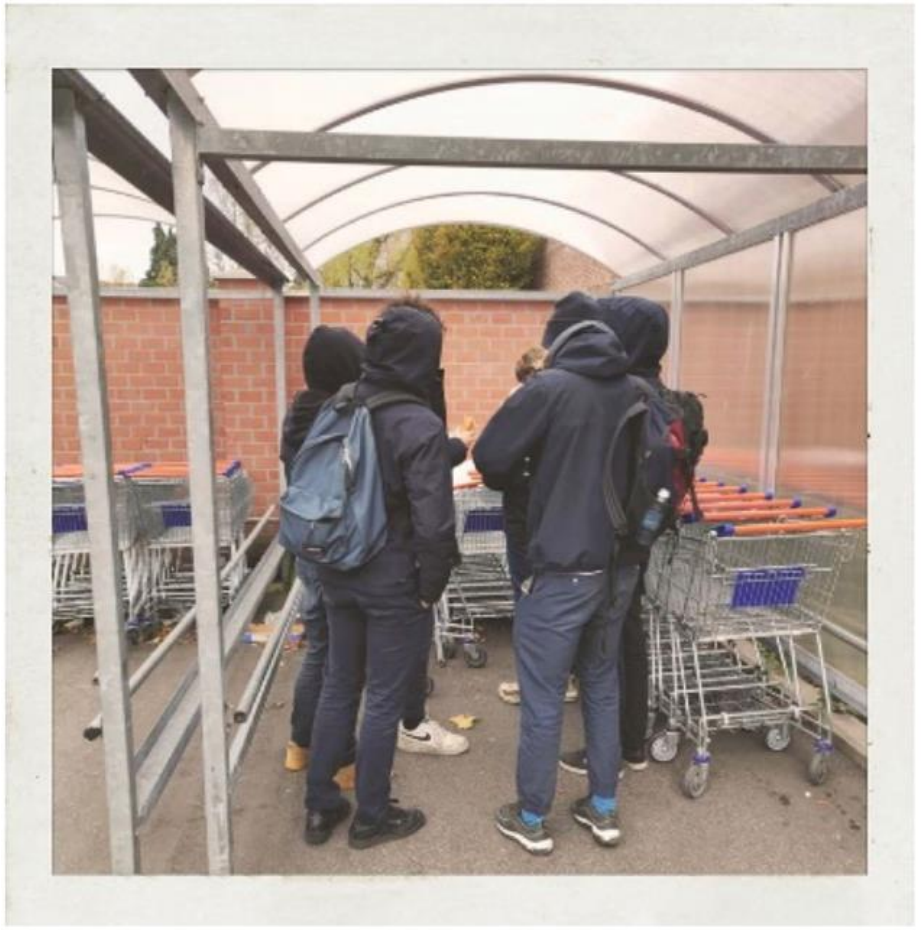

Bij regenweer spreken studenten voor de lunch af onder de luifel met winkelkarren van de supermarkt.
Beeld: Sociaal-ruimtelijk onderzoek Gent-Sint-Pieters

Publieke ruimte

Subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

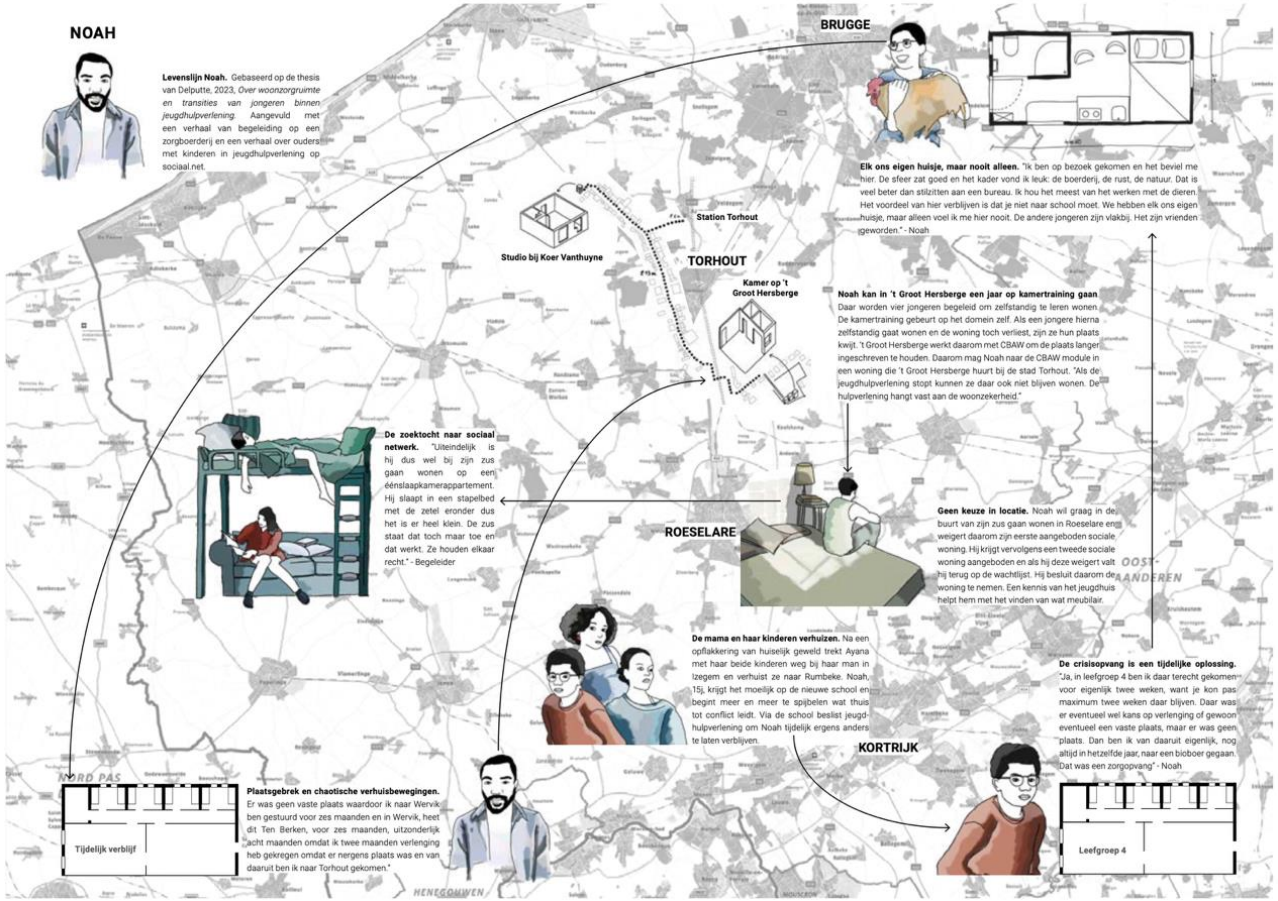

Dak- en thuisloze jongeren en hun zoektocht naar een plek in de stad. *Beelden: Vincent Van Praet, PhD onderzoek*

Publieke ruimte

Subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

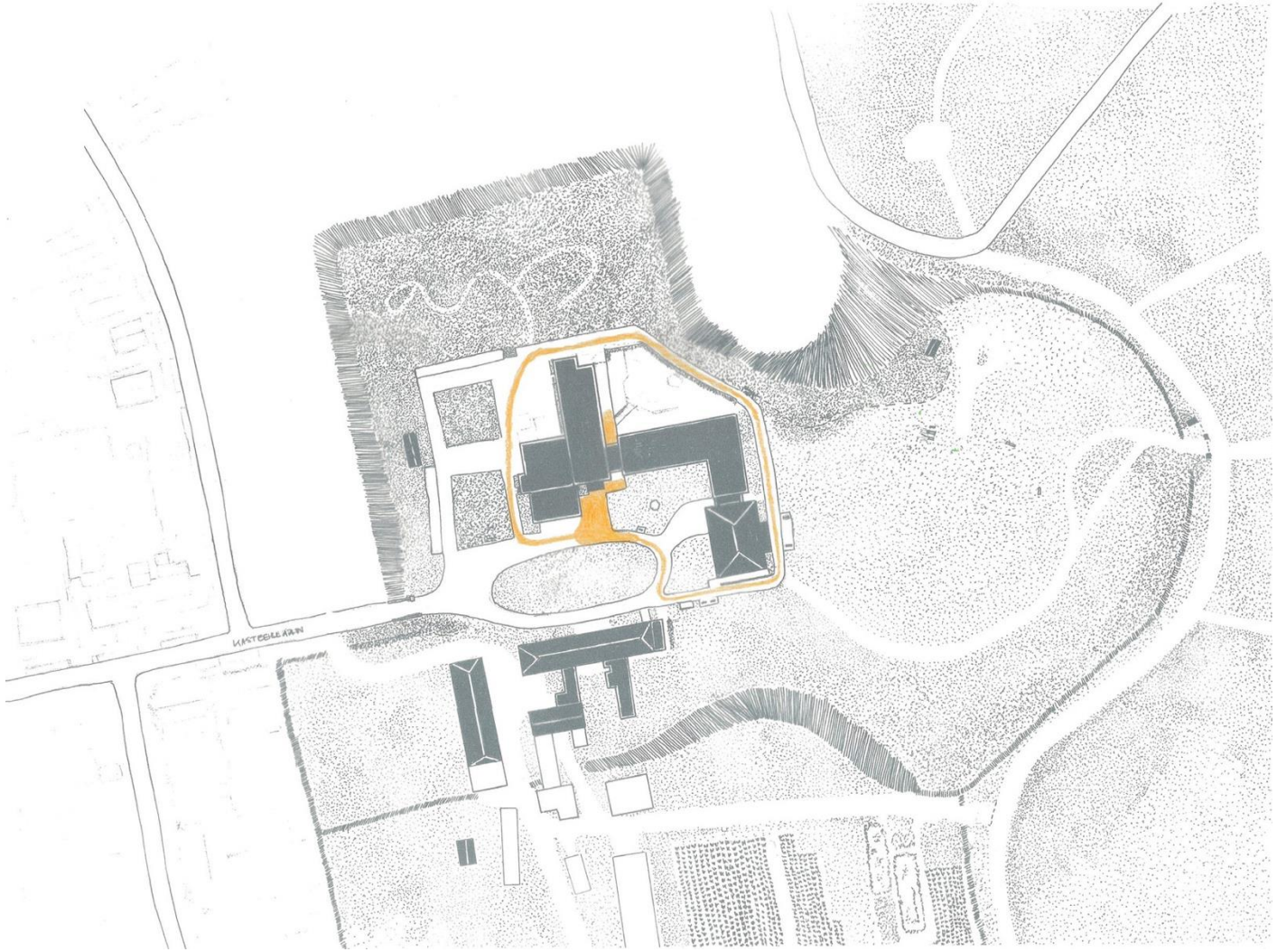

De routes van ouderen in en rond WZC Scheldevelde (De Pinte).
Beeld: Sociaal-ruimtelijk onderzoek, Silke Jacobs

Publieke ruimte

Een sociaal-ruimtelijk perspectief

‘Ruimte is het product en de producent van het sociale leven.’

— Edward Soja

‘Het kleine ontmoeten’

zijn de vluchtige contacten of ‘lichte’ relaties die bijdragen aan het sociale weefsel van de stad.

— Ruth Soenen

‘De poreuze stad’

biedt ruimte en mogelijkheden om zelf de toegang tot het stedelijke leven op te eisen.

— Bernardo Secchi & Paola Viganò

Voorbeeld Richard Sennett: De Nederlandse architect Aldo Van Eyck ontwierp speelpleinen doelbewust op kruispunten. Het resulterend speelplein heeft een “gevaarlijke” rand: de kinderen spelen vlakbij het wegverkeer. Van Eyck vond dat kinderen moesten leren omgaan met dergelijke risico’s, wat niet gebeurt als ze fysiek zijn afgeschermd.

1.
Intergenerationele solidariteit

2.
Publieke ruimte: zichtbare en subtiele mechanismen van in- en uitsluiting

3.
Met zorg publieke ruimte maken

Met zorg publieke ruimte maken

Pendelen tussen van bovenaf en van onderuit

Aandacht voor het samenspel tussen:

- de materiële condities van de gebouwde omgeving

- de sociale praktijken die plaatsvinden in de stedelijke ruimte

- de processen van institutionalisering en contestatie

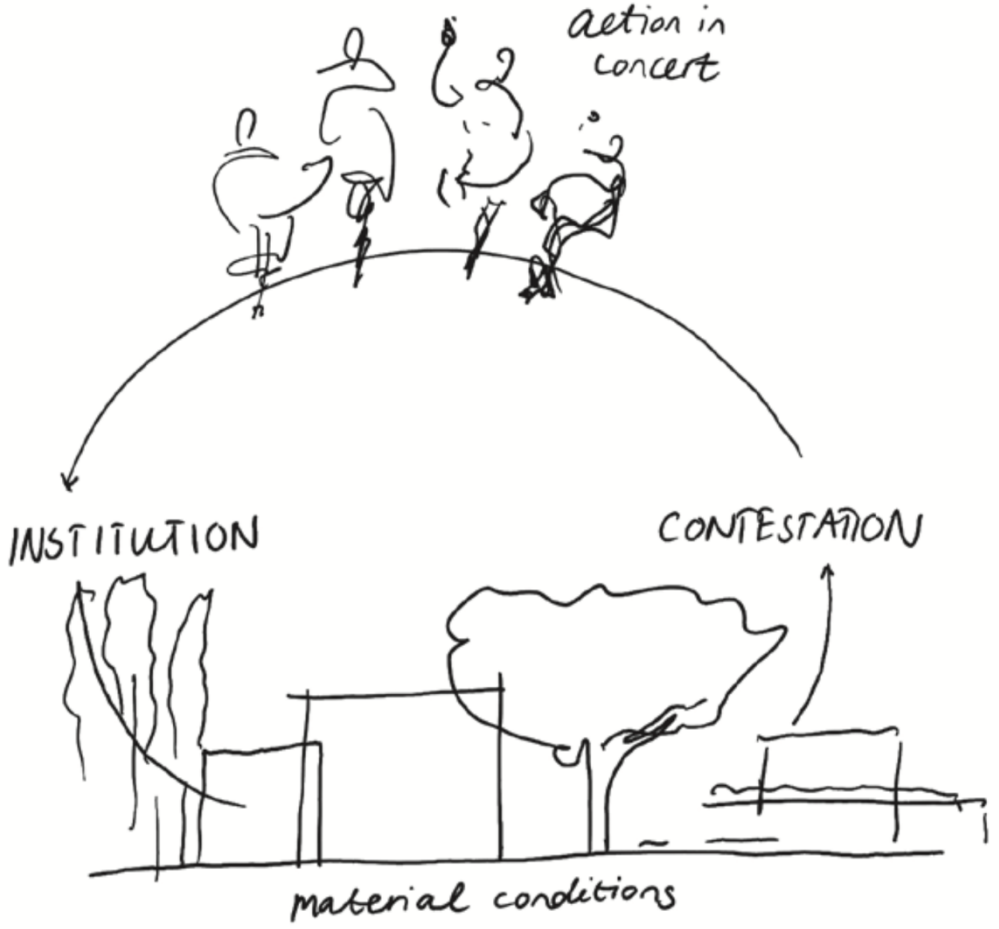

Materiële condities en actie repertoires houden de democratie open.
Beeld: Catherine Koekoek, PhD thesis

Met zorg publieke ruimte maken

Hoe?!

Enkele aandachtspunten:

“le faire avec”* (1/2)

- **Met zorg kennis verzamelen:**
    - tijd nemen
    - in kaart brengen van wie en wat er al is
    - de juiste expertise inschakelen
    - op zoek gaan naar context-specifieke kansen en mogelijkheden

- **Gelaagde interpretatie:**
    - omgaan met tegenstrijdige belangen en conflicten
    - op zoek gaan naar gemeenschappelijke bezorgdheden
    - oog hebben voor wat ons bindt én wat ons scheidt

*Bouchain, P. (2017). Le permis de faire. In: Cité de l’Architecture & du Patrimoine.

Met zorg publieke ruimte maken

Hoe?!

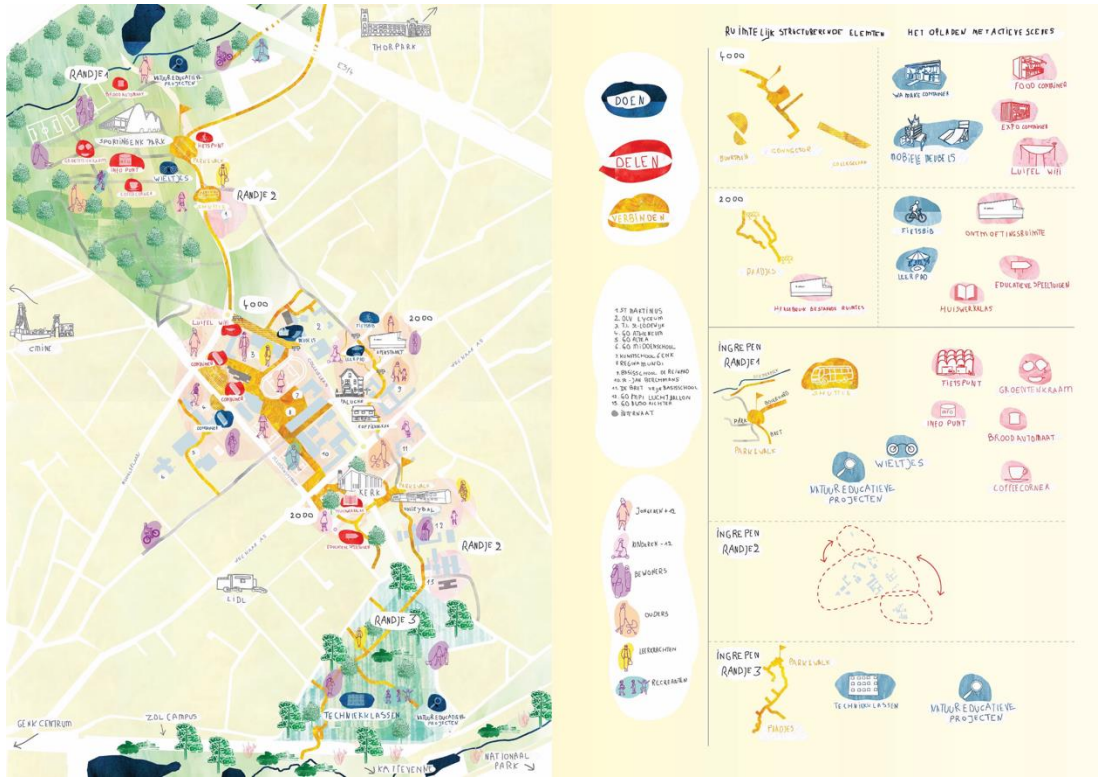

Conceptstudie Campus Bret ‘Leeromgeving van de 21ste eeuw’ - Genk
Beeld links: Participatie met jongeren (Ruth Soenen, Simply Community)
Beeld rechts: Synthesekaart door Architecture Workroom Brussels.

Met zorg publieke ruimte maken

Hoe?!

Enkele aandachtspunten:

“le faire avec”* (2/2)

- **Interventie vanuit betrokkenheid:**
  - **-** voorstellen die voortbouwen op wie en wat er al is
  - eigenaarschap en agency
  - >< doorschuiven van verantwoordelijkheiden

- Ruimte voor experiment:
  - ruimte laten voor een democratisch publiek debat, in relatie tot particuliere bekommernissen die je collectiviseert
  - al doende komen tot voorstellen via actie, dialoog, testen, aanpassen, amenderen, enz.

*Bouchain, P. (2017). Le permis de faire. In: Cité de l’Architecture & du Patrimoine.

Met zorg publieke ruimte maken

Hoe?!

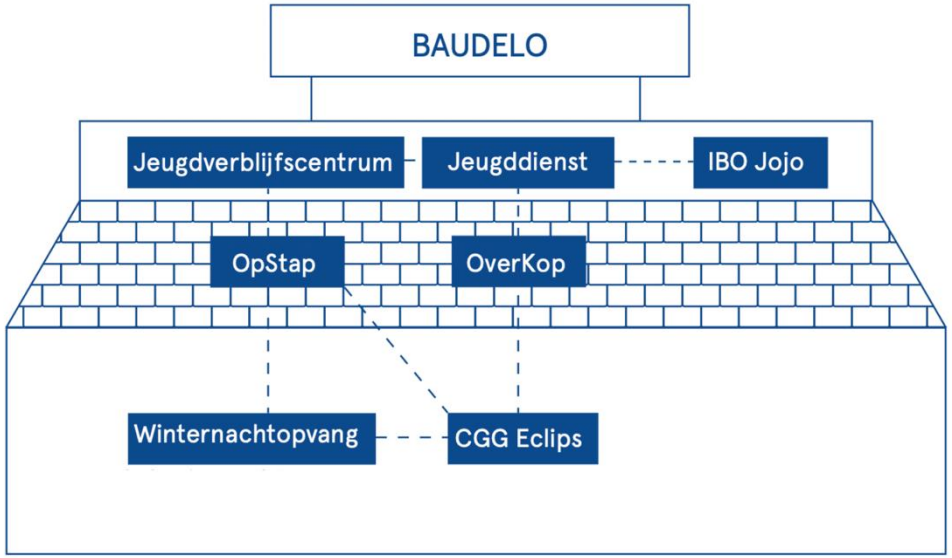

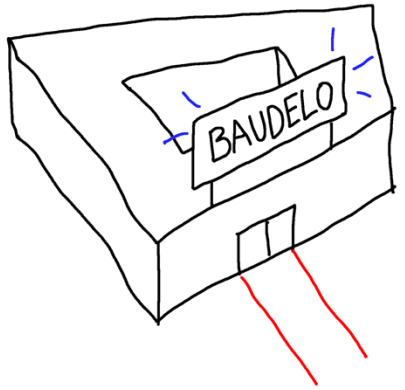

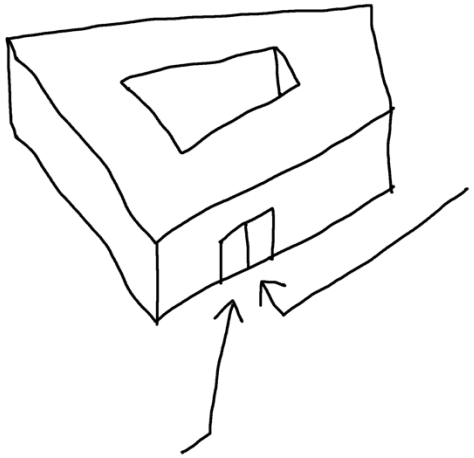

Sociaal-ruimtelijk onderzoek Baudelo – Gent
Beeld links: Zeer diverse jeugd-, zorg- en welzijnsvoorzieningen onder één dak
Beeld rechts: Samenleven onder één dak gaat niet vanzelf (verschillende noden, vormen van toeëigening), maar vergt zeer intelligente ‘sociale infrastructuur’

leren van
&
luisteren naar
elkaar!

Griet Roets: griet.roets@ugent.be
Els Vervloesem: els.vervloesem@kuleuven.be